O. P. JINDAL SCHOOL, SAVITRI NAGAR

Half Yearly Examination (2018 – 2019)

Class: VI **MM: 80**

Subject: Sanskrit **Time: 3 Hrs.**

Name: ______________________ Class / Section: ________ Roll No.:__________

Fifteen Minutes Extra will be for reading the Question Paper.

निर्देशाः १) प्रश्नपत्रे चत्वारि खण्डानि सन्ति।

खण्ड क	पठित अवबोधनम्	(१० अङ्काः)
खण्ड ख	रचनात्मकं कार्यम्	(१५ अङ्काः)
खण्ड ग	अनुप्रयुक्तव्याकरणम्	(२५ अङ्काः)
खण्ड घ	पठित-अवबोधनम्	(३० अङ्काः)

२) सर्वे प्रश्नाः अनिवार्याः।

३) प्रश्नानाम् उत्तराणि खण्डानुसारं क्रमेणैव लेखनीयानि।

४) प्रश्नसंख्या अवश्यं लेखनीया।

५) उत्तराणि संस्कृतेन एव लेखनीयानि।

खण्ड 'क'

प्र०१ निम्नलिखितं गद्यांशं पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत –

यदा मेघाः आकाशे गर्जन्ति तदा मयूराः प्रसन्नाः भवन्ति नृत्यन्ति च। वर्षायां मण्डूकाः अपि प्रसन्नाः भवन्ति। यदा वर्षायाः आगमनं भवति तदा तु सर्वे जनाः एव प्रसन्नाः भवन्ति। सर्वत्र वर्षा जलं दृष्टिगोचरं भवति। तत्र खगाः अपि उच्चैः कूजन्ति।

I एकपदेन उत्तरत– **(१x२=२)**

क) मयूराः वर्षाकाले किं कुर्वन्ति ?

ख) के उच्चैः कूजन्ति ?

II एकवाक्येन उत्तरत – **(२x२=४)**

क) सर्वत्र किं दृष्टिगोचरं भवति ?

ख) वर्षाकाले के के प्रसन्नाः भवन्ति ?

III कर्तारं क्रियया सह योजयत– **(½x४=२)**

कर्ता	क्रिया
मयूराः	गर्जन्ति
खगाः	प्रसन्नाः भवन्ति
मण्डूकाः	नृत्यन्ति
मेघाः	कूजन्ति

IV गद्यांश के लिए एक उचित शीर्षक लिखिए। **(२x१=२)**

खण्ड-'ख'

प्र०२ अधोप्रदत्तान् चित्रं दृष्ट्वा मञ्जूषायां प्रदत्तशब्दानां सहायतया पञ्चवाक्येषु चित्रवर्णनम् कुरुत। **(१X५=५)**

तडागस्य, तरन्ति, मीना, तडागे, कच्छपः,वर्तकाः, मीनम्, खादति, कमलानि, विकसन्ति, वकः

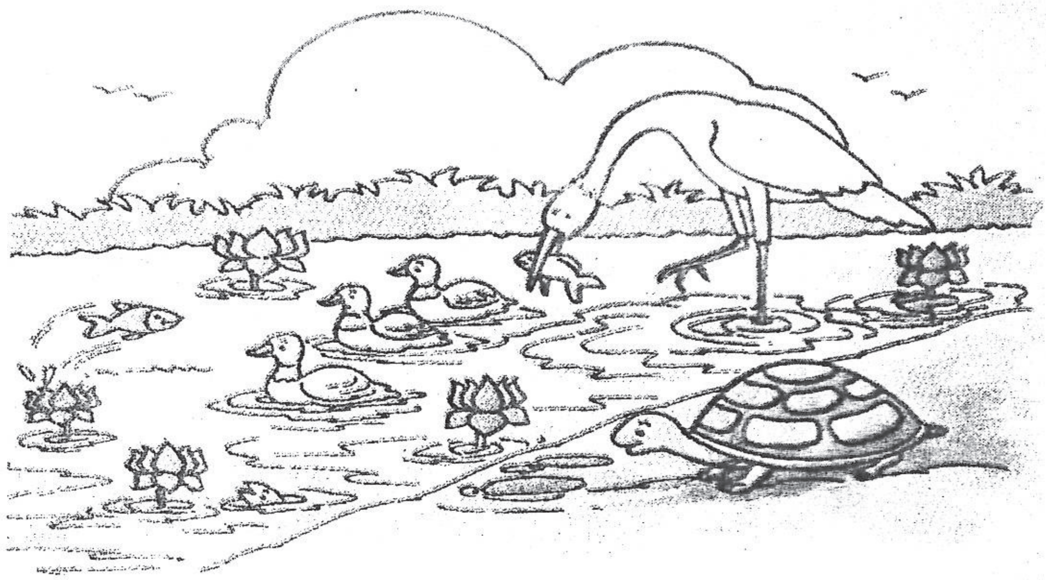

प्र० ३ संस्कृत वाक्यानाम् हिन्दी भाषायाम् अनुवादं कुरुत (कारक) - **(१X५=५)**

क) मित्रं पठति।

ख) छात्रः कलमेन लिखति।

ग) सा देवौ नमति।

घ) वृक्षाः परोपकाराय फलन्ति।

ङ) मेघेभ्यः वर्षा भवति।

प्र० ४ भिन्न प्रकृतिपदं चिनुत- **(१X५=५)**

क) श्रुत्वा, ताडयित्वा, पृष्टा, कृत्वा ।

ख) दत्तः, राज्ञः, कृतः, गृहीतः।

ग) गंगा, लता, यमुना, नर्मदा।

घ) लेखनी, तूलिका, चटका, पाठशाला।

ङ) उद्यानम्, कुसुमम्, फलम्, चित्रम्।

खण्ड– 'ग'

प्र० ५(I)वर्ण–संयोजनं कुरुत – (१X३=३)

क) आ + क् + आ + श् + अः =

ख) व् + अ + स् + उ + ध् + आ =

ग) अ + त् + इ + थ् + इ =

(II) वर्णानां क्रमानुसारं लिखत– (१X२=२)

क) छ, झ, ञ, च, ज

ख) त, न, थ, द, ध

प्र० ६ मंजूषातः रूपाणि चित्वा शब्दरूप पूर्तिं कुरुत– (नपुंसकलिंग) (½X१०=५)

हे वनानि !, वने, वनैः, हे वन !, वनाय, वनम्, वनानाम्, वनात्, वनयोः, वनेषु,

	एकवचनम्	**द्विवचनम्**	**बहुवचनम्**
प्रथमा	--------	वने	वनानि
द्वितिया	वनम्	---------	वनानि
तृतीया	वनेन	वनाभ्याम्	------
चतुर्थी	----------	वनाभ्याम्	वनेभ्यः
पंचमी	----------	वनाभ्याम्	वनेभ्यः
षष्ठी	वनस्य	वनयोः	-----
सप्तमी	वने	--------	------
सम्बोधन	----------	हे वने !	------

प्र० ७ धातु रूप– चल्, हस् धातौः लट्लकारे रूपाणि लिखत (१X३=३)

('चल' और 'हस' धातु के लट्लकार में रूप लिखिए।)

प्र० ८ कोष्ठक प्रदत्तेषु उचितं पदं चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– (१X५=५)

क) सः ------------- सह गच्छति। (मित्रस्य/ मित्रेण)

ख) श्री कृष्णाय ----------। (नमः / नमति)

ग) सः ---------- प्रति गच्छति। (ग्रामे / ग्रामं)

घ) परस्परं विवादेन ------- । (अलम् / मा)

ङ) माता ------- विना न हसति। (बालस्य / बालात्)

प्र० ९ मंजूषातः उचितम् अव्यय पदं चित्वा लिखत- (१X५=५)

सर्वत्र, हि, तथा, च, कुत्र

क) उद्यमेन------- कार्याणि सिध्यन्ति।

ख) रामः सीता ------ वनं गच्छतः।

ग) मीनः --------- तरति ?

घ) यथा कर्म ------ फलम्।

ङ) ईश्वरः --------- अस्ति।

प्र० १० पदानि संयोज्य वाक्यानि रचयत् - (½X४=२)

मयूराः	गर्जतः
गायकः	चलन्ति
सिंहौः	गायति
गजाः	नृत्यन्ति

खण्ड- 'घ'

प्र० ११ गद्यांशं ध्यानेन पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत ।

एकस्मिन् वने श्रृगालः बकः च निवसतः स्म। तयोः मित्रता आसीत्। एकदा प्रातः श्रृगालः बकम् अवदत् - "मित्र ! श्वः त्वं मया सह भोजनं कुरु।" श्रृगालस्य निमंत्रणेन बकः प्रसन्नः अभवत्। अग्रिमे दिने सः भोजनाय श्रृगालस्य निवासम् आगच्छत्।

I **एकपदेन उत्तरत -** (१X२=२)

क) बकस्य मित्रं कः आसीत् ?

ख) कः प्रसन्नः अभवत् ?

II **पूर्णवाक्येन उत्तरत -** (२X१=२)

क) प्रातः श्रृगालः बकं किं अवदत् ?

III **निर्देशानुसारं उत्तरत -** (१X२=२)

क) 'निवसतः' इति पदस्य कः अर्थः ?

अ) रहती है ब) रही हो स) दोनो निवास करते हैं

ख) अनुच्छेदात् एकम् अव्यय पदं चिनुत-

18/1

प्र० १२ श्लोकांशान् ध्यानेन पठित्वा उत्तराणि लिखत -

प्रिय वाक्य प्रदानेन सर्वे तुष्यन्ति मानवाः।
तस्मात् प्रियं हि वक्तव्यं वचने का दरिद्रता।।

I एकपदेन उत्तरत - (१x२=२)

क) अस्माभिः कीदृशं वक्तव्यं ?

ख) प्रिय वाक्येन के तुष्यन्ति ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत - (२x१=२)

क) सर्वे मानवाः केन तुष्यन्ति ?

III निर्देशानुसारं उत्तरत - (१x२=२)

क) 'तुष्यन्ति' इति क्रियापदस्य कर्ता पदं किम् ?

अ) मानवाः ब) प्रिय स) वाक्यम् द) प्रदानेन

ख) 'कथनीयं' इति क्रिया अर्थे किं पदं प्रयुक्तम् ?

अ) वचने ब) तस्मात् स) तदेव द) वक्तव्यम्

प्र० १३ अधोलिखितम् नाट्यांशम् पठित्वा प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत -

इन्दरः वयं विद्यालयं गच्छामः।

फेकनः तत्र क्रीडास्पर्धाः सन्ति। वयं खेलिष्यामः

रामचरणः किं स्पर्धाः केवलं बालकेभ्यः एव सन्ति ?

प्रसन्नाः नहि, बालिकाः अपि खेलिष्यन्ति।

रामचरणः किं यूयम् सर्वे एकस्मिन दले स्थ ? अथवा पृथक्-पृथक् दले ?

प्रसन्नाः तत्र बालिकाः बालकाः च मिलित्वा खेलिष्यन्ति।

फेकनः आम् ! बैडमिन्टन क्रीडायाम् मम सहभागिनी जूली अस्ति।

I एकपदेन उत्तरत - (१x२=२)

क) क्रीडास्पर्धाः कुत्र सन्ति ?

ख) सर्वे कस्मिन् दले स्थ ?

II पूर्णवाक्येन उत्तरत - (२x१=२)

क) तत्र सर्वे मिलित्वा किं करिष्यन्ति ?

III निर्देशानुसारं उत्तरत् - (१x२=२)

क) फेकनस्य सहभागिनी का आसीत् ?

अ) प्रसन्ना ब) जूली स) इन्दरः द) हुमा

ख) 'अपि' अव्यय पदस्य कः अर्थः?

अ) और   ब) भी   स) ही   द) तो

प्र० १४ – मंजूषातः पदानि चित्वा रिक्तस्थानानि पूरयत– (½X६=३)

प्रायद्वीपः, प्रातः, पर्यटनाय, क्रीडा, कदा, बंगोपसागरः

क) भारतस्य पूर्वदिशायाम् --------- अस्ति।

ख) भारत देशः -------- इति कथ्यते।

ग) जनाः समुद्रतटः ---------- आगच्छन्ति।

घ) बालेभ्यः --------- रोचते।

ङ) -------- भ्रमणं स्वास्थ्याय भवति।

च) त्वं -------- मातुल गृहं गमिष्यसि ?

प्र० १५ विपर्यान् मेलयत् – (विलोम) (½X६=३)

प्रदीपस्य	सम्पन्नता
सार्थकः	आगच्छति
कृष्णः	दीपकस्य
अनुक्तम्	निरर्थकः
गच्छति	उक्तम्
दरिद्रता	श्वेतः

प्र० १६ श्लोकांशान् मेलयत– (½X४=२)

बालादपि ग्रहीतव्यं	को भेदः पिककाकयोः
गच्छन् पिपीलको याति	जीवने यो न सार्थकः
किं भवेत् तेन पाठेन्	युक्तमुक्तं मनीषिभिः
काकः कृष्णः पिकः कृष्णः	योजनानाम् शतान्यपि।

प्र० १७ निर्देशानुसारं वचन परिवर्तनं कुरुत– (१X४=४)

क) अहं नृत्यामि। (बहुवचने)

ख) त्वं पठसि। (बहुवचने)

ग) अस्माकं पुस्तकानि। (एकवचने)

घ) एतानि यानानि। (द्विवचने)

—00—

18/1